

MANAGEMENT AND STRENGTHENING OF SELF-RELIANCE OF STUDENTS IN NON-FORMAL EDUCATION AT A LEARNING PROMOTION CENTER AT A PLACE

Phonlawat CHANTAKAD¹, Natthaphon NUEANGCHOMPHU¹ and Naitawan KUMHOM^{1*}

1 Faculty of Social Sciences and Education Thongsuk College, Thailand; naitawan@hotmail.com
(Corresponding Author)

ARTICLE HISTORY

Received: 14 March 2025

Revised: 28 March 2025

Published: 8 April 2025

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the level of education management, 2) to study the level of empowerment for self-reliance, and 3) to study the relationship between management and empowerment for self-reliance of the non-formal education students at a learning promotion center. The sample used in this research was 385 non-formal education students. The tool used was a questionnaire. The statistics used for data analysis were frequency distribution, percentage calculation, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient analysis. The study found that 1) education management, overall, was at a high level. When considering each aspect, the highest ranking was the environment, followed by personnel, and lastly, the participation of network partners. 2) Empowerment for self-reliance, overall, was at a high level. When categorized by each aspect, the highest ranking was livelihood and economy, followed by learning and socialization, respectively. 3) The relationship between management and empowerment for self-reliance was found to be in the same direction with statistical significance at the 0.000 level. The analysis of the relationship between education management and empowerment for self-reliance using multiple regression analysis had a correlation coefficient of 0.912 and could explain the variance of empowerment for self-reliance significantly at the 0.01 level by 88.80% ($R^2 = 0.888$). The hypothesis testing results showed statistical significance at the 0.01 level.

Keywords: Education Management, Empowerment for Self-reliance, Administration

CITATION INFORMATION: Chantakad, P., Nueangchomphu, N., & Kumhom, N. (2025). Management and Strengthening of Self-Reliance of Students in Non-Formal Education at a Learning Promotion Center at a Place. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 3(4), 12

การบริหารจัดการกับการเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษา นอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่ง

พลวัฒน์ จันทศักดิ์¹, ณัฐพล เนื่องชมภู¹ และ ไนตะวัน กำหม่อม^{1*}

1 คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข; ntawan@hotmail.com (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารจัดการ 2) ศึกษาระดับการเสริมสร้างการพึ่งตนเอง 3) ศึกษาความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการกับการเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ แจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อันดับที่ 1 คือ ด้านสภาพแวดล้อม รองลงมาคือ ด้านบุคลากร และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย 2) การเสริมสร้างการพึ่งตนเอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อันดับที่ 1 คือ ด้านการดำรงชีวิตและเศรษฐกิจ รองลงมาคือ ด้านการเรียนและการคบเพื่อน ตามลำดับ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการกับการเสริมสร้างการพึ่งตนเอง พบว่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาต่อการเสริมสร้างการพึ่งตนเอง ด้วยวิธีถดถอยพหุคูณ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.912 และสามารถอธิบายความผันแปรของการเสริมสร้างการพึ่งตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้ร้อยละ 88.80 ($R^2 = 0.888$) และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา, การเสริมสร้างการพึ่งตนเอง, การบริหาร

ข้อมูลอ้างอิง: พลวัฒน์ จันทศักดิ์, ณัฐพล เนื่องชมภู และ ไนตะวัน กำหม่อม. (2568). การบริหารจัดการกับการเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่ง. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 3(4), 12

บทนำ

การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษา ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะวัยแรกเกิด วัยก่อนวัยเรียน วัยทำงาน และวัยสูงอายุ เช่น วัยแรกเกิดจะเรียนรู้ตามพัฒนาการและจากพ่อแม่ที่ใกล้ชิด วัยก่อนวัยเรียนนั้น แม้จะเข้าเรียนในระดับอนุบาลแต่การใช้เวลาส่วนใหญ่เรียนรู้จากการเล่นและบุคคลใกล้ชิด วัยทำงานเป็นวัยที่เรียนรู้จากประสบการณ์ทำงานเป็นหลัก และวัยสูงอายุเป็นวัยที่ออกจากระบบการทำงานในสถานที่ทำงาน อยู่บ้าน และเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อการอยู่ร่วมกับบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวที่มีทั้งลูกและหลาน สำหรับวัยเรียนที่อยู่ในช่วงอายุ 6-22 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่ใช้เวลาไปกับการเรียนในระบบโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ แต่เวลาส่วนหนึ่งของวัยนี้ยังเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพื่อการพักผ่อนหรือเพื่อเพิ่มพูนความรู้จากการเรียนในระบบโรงเรียนอีกทางหนึ่ง จากการศึกษา งานเขียนของ ดอยล์ และ สมิธ (Doyle & Smith, 2001) มาโฮนี (Mahoney, 2001) ฟาราฮานี เมียร์ซาโมฮามาดี และ โนรูซ (Farahani, Mirzamohamadi & Noroozi, 2014) สรุปลักษณะของความโดดเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะของการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้ 1) การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นรูปแบบการศึกษาที่ไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจน ไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็นเหมือนการศึกษาในระบบที่มีโรงเรียนเป็นตัวแทนระบบ แต่รู้ว่ามีอยู่เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ หรือการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต 2) การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมมีหลายสถานการณ์ จึงมีหลายวัตถุประสงค์และไม่จำเป็นต้องเพื่อการศึกษานั้น เช่น สถานสงเคราะห์และคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคที่ให้บริการความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิในการบริโภค และการแก้ปัญหาเรื่องการเงิน หรือชมรมเยาวชนที่ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นต้น 3) การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบอื่นๆ อย่างแยกไม่ออกให้ชัดเจนได้ กล่าวคือ บุคคลสามารถใช้การศึกษาตามอัธยาศัยไประหว่างการเรียนในระบบพร้อมๆ กันด้วย แต่ทั้งนี้ต้องมีระบบเชื่อมโยงระหว่างการศึกษตามอัธยาศัยกับการศึกษารูปแบบอื่นๆ เพื่อป้องกันผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากขั้นตอน การเลือกนำจุดเด่นของการศึกษาตามอัธยาศัยมาใช้ในบริบทของอีกรูปแบบของการศึกษาได้ เช่น การจัดทัศนศึกษา การท่องเที่ยวแบบต่างๆ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ด้วย (พัชรพร พนมเขต, 2565)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนอย่างชัดเจนและแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และฉบับปรับปรุง ปี 2553 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ได้ให้ความสำคัญที่เด่นชัดที่คน คือ ต้องการให้คนซึ่งถือเป็นทรัพยากรสำคัญของชาติมีลักษณะที่พึงประสงค์ เก่ง-ดี-มีสุข ปัจจุบัน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ได้วางกรอบแนวคิดแผนการศึกษาแห่งชาติว่าคนไทยทุกคนได้รับการศึกษา และเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยผู้เรียนสามารถเข้าถึงการศึกษา มีความเท่าเทียม มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ และสามารถตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลก ศตวรรษที่ 21 การบริหารจัดการทางการศึกษาให้ความสำคัญกับคน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญตามแนวความคิด การบริหารงาน อันประกอบไปด้วย คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการทำงาน ซึ่งในสถานการณ์ศึกษา คน ประกอบไปด้วยผู้บริหาร ครูอาจารย์ นักเรียน รวมถึง บุคลากรอื่นๆ ซึ่งทุกฝ่ายล้วนมีความสำคัญ การวิจัย และการพัฒนาบุคคลแต่ละกลุ่มล้วนสำคัญ และมีส่วนเสริมสร้างความสำเร็จของการศึกษา

การศึกษาและพัฒนาคน นอกจากจะเน้นในด้านความรู้ทักษะแล้วนั้น ด้านจิตใจก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงเน้นเรื่องของจิตใจ เช่น ความพยายามอย่างไม่ลดละ ความพอเพียงและการพึ่งตนเอง

ลักษณะหนึ่งในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเน้น คือ "การพึ่งตนเอง" ซึ่งหมายถึง การดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง (รงค์ ประพันธ์พงศ์, 2550) ประกอบไปด้วย 1) พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่มีจิตใจเข้มแข็งต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริตธรรม แม้ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตแต่ก็มีได้ข้อแท้ 2) การพึ่งตนเองทางสังคม การสร้างชุมชนหรือสังคมด้วยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทุกคนทำหน้าที่อย่างเต็มที่เพื่อให้งานรุดหน้าอย่างพร้อมเพียง 3) พึ่งตนเองทางธรรมชาติ การ

ส่งเสริมความสามารถของผู้คนในท้องถิ่นในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4) ฟังตนเองทางเทคโนโลยี การส่งเสริมให้มีการศึกษาทดลองและทดสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม 5) ฟังตนเองทางเศรษฐกิจ อยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น แม้ไม่มีเงินก็ยังมีทรัพยากรท้องถิ่น เช่น ข้าว ผัก ปลาและผลไม้ เพื่อการยังชีพและสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจต่อไป

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เป็นการเปิดโอกาสให้กับเยาวชนหรือกลุ่มคนที่ขาดโอกาสได้มี การศึกษาอย่างเสมอภาค และสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สนใจในการศึกษา สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง การจัดการเรียนการสอนยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความ ต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของตน ซึ่งการศึกษานอกระบบมีความเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวข้องกับ 3 ส่วนสำคัญ ดังปรากฏในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ดังนี้ 1) ผู้เรียนเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถเลือกรับบริการได้หลากหลายตามความต้องการของตนเอง 2) ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบ และ ผู้จัดแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องดำเนินการที่หลากหลายตามศักยภาพ เพื่อตอบสนองความ ต้องการของผู้เรียน โดยบูรณาการความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม 3) ผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งเป็นผู้ที่ เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้มีการดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง

ปรัชญาการศึกษานอกระบบเชิงมนุษยนิยม เน้นเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์ทุกคนมีความเป็นมนุษย์ที่ดี มาตั้งแต่เกิด สามารถที่จะเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ นักศึกษาการศึกษานอกระบบ ส่วนใหญ่ต้องมีอายุ เกิน 15 ปี ซึ่งนับว่าเป็นวัยรุ่นตอนปลายและเป็นวัยทำงาน คุณลักษณะที่สำคัญของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ คือ ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำด้วยตนเอง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2557) โดยสามารถกำหนด ความต้องการสิ่งที่จะเรียนรู้ กำหนดเป้าหมายเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมในการเรียนรู้ ในปัจจุบันเทคโนโลยีมี ความสำคัญในการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับการดำรงชีวิต นักศึกษาการศึกษานอกระบบจะต้องเป็นผู้ที่สามารถเชื่อมโยง ความรู้กับการดำรงชีวิต รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคมที่เกิดขึ้น เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

ดังนั้น การพัฒนาการฟังตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จึงมีความสำคัญที่ผู้เรียนในระบบนี้ ซึ่งต้องมี พฤติกรรมการฟังตนเองสูงกว่านักศึกษาในระบบโรงเรียนการฟังตนเองมีองค์ประกอบสองด้าน คือ ด้านจิตลักษณะการ ฟังตนเอง และพฤติกรรมฟังตนเอง ในเรื่องการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักศึกษาใช้ความรู้ ความสามารถของตนเอง อย่างเต็มที่ ในเรื่องการดำรงชีวิต หมายถึง ด้านที่อยู่อาศัย การบริโภค สุขภาพ การพักผ่อน นันทนาการ ในด้าน เศรษฐกิจ ได้แก่ การรู้จักแสวงหาและใช้จ่ายเพื่อตนเอง และช่วยเหลือครอบครัวด้านสังคมรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น แสวงหาเพื่อที่เหมาะสม รักษาสัมพันธภาพที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูล และทำหน้าที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ (พิชญพร ใจปการ, 2541) กล่าวได้ว่า การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นแหล่งพัฒนาเยาวชนและบุคคลทั่วไป ที่สนใจในการศึกษาหาความรู้ และเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับผู้บริหารการศึกษาเป็นอย่างยิ่งดังกล่าวข้างต้น ผู้เรียน หรือนักเรียนที่มาเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบอาจมีลักษณะและปัจจัยแห่งความสำเร็จแตกต่างจากนักเรียนใน ระบบทั่วไป อาทิ ศักยภาพในการเรียนรู้ สถานภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้เห็นความสำคัญของ "การฟังตนเอง" ว่ามี ความสำคัญต่อนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โดยการฟังตนเองของนักเรียนการศึกษาระบบ มีทั้งด้านการเรียน และ ด้านเศรษฐกิจ หากได้มีการพัฒนาการฟังตนเองให้กับนักศึกษาการศึกษานอกระบบอย่างได้ผล ก็จะสามารถทำให้ กลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้ ซึ่งมีจำนวนค่อนข้างมาก ได้ประสบความสำเร็จในเบื้องต้น และเป็นพื้นฐานต่อไปในอนาคต และ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ของชาติ

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการฟังตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในด้านการดำรงชีวิตและเศรษฐกิจ การเรียนและ การคบเพื่อน อันจะมีความสำคัญในการเสริมสร้างการฟังตนเองของนักศึกษาและได้แนวทางการบริหารจัดการกับการ เสริมสร้างการฟังตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมควรเพื่อเป็นข้อมูลเสนอ

ผู้บริหารในการกำหนดนโยบายสำหรับการจัดการศึกษาและแนวทางในการพัฒนานักศึกษาและการศึกษานอกระบบ รวมทั้งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศตามแนวทางยุทธศาสตร์ชาติต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

กูลิก (Gulick, 1973) กล่าวว่า กระบวนการบริหาร 7 ประการ ที่มีชื่อว่า POSDCoRB ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดหน่วยงาน (Organizing) การจัดวางตัวบุคคล (Staffing) การอำนวยความสะดวก (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการใช้งบประมาณ (Budgeting) ในกระบวนการดำเนินงานทั้งหมดก็เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การจัดองค์การ การวางแผน การติดตาม และการควบคุม เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 1987) กล่าวว่า การบริหารเป็นกระบวนการของการทำงานกับผู้อื่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันทำงานให้บรรลุเป้าหมาย หรือการทำงานกับคนและโดยคนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร เฮร์เบิร์ต เอ.ไซมอน (Herbert, 1947) กล่าวว่า ความหมายของการบริหารว่าหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ได้แก่ 1) ช่วยให้เกิดการลงมือปฏิบัติงาน เนื่องจากการบริหารมีกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญยิ่งคือการตัดสินใจ 2) ช่วยก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันของบุคคล เพื่อให้งานที่ปฏิบัติได้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ 3) ช่วยให้การปฏิบัติงานของบุคคลและกลุ่มบุคคลประสบความสำเร็จได้รวดเร็วเนื่องจากต้องมีการแบ่งงานกันทำและการทำงานประสานสัมพันธ์กัน 4) ช่วยให้เกิดประโยชน์กับตนเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวม เนื่องด้วยการบริหารเป็นกรรมวิธีที่บุคคลได้นำไปใช้ทางการบริหาร 5) ช่วยก่อให้เกิดการประหยัด เนื่องด้วยการปฏิบัติงานต้องมีปัจจัยต่างๆ เข้าไปสนับสนุน ช่วยให้งานได้ประสบความสำเร็จ สำหรับปัจจัยต่างๆ เช่น การใช้งบประมาณ แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร เวลา เป็นต้น เพราะก่อนจะใช้ต้องมีการวางแผนก่อนว่าจะใช้อย่างไร เท่าไร และในเวลาใดจึงจะเหมาะสม 6) ช่วยให้การปฏิบัติงานเกิดได้ทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล หมายความว่า การทำงานที่มีประสิทธิภาพต้องเป็นการทำงานที่ลงทุนน้อยที่สุดในปัจจัยทางการบริหาร แต่ได้ผลตอบแทนสูงสุด และทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติมีความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนการทำงานที่มีประสิทธิผล คือ เมื่อมีการทำงานเสร็จแล้วผลงานปรากฏออกมาตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ 7) ช่วยก่อให้เกิดความเป็นธรรมและความสามัคคี เนื่องด้วยการบริหาร คือ การแบ่งงานกันทำตามความรู้ ความสามารถ ความถนัด และประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่มารวมกลุ่มกันทำงาน มีการจัดสรรอย่างทั่วถึงทั้งงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ และรวมถึงการจัดสรรผลประโยชน์อย่างทั่วถึงอีกด้วย ส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน และไม่รู้สึกแตกแยกต่อกัน 8) ช่วยให้งานหรือองค์กรมีความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง เพราะการบริหารมีเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ อยู่เสมอ 9) ช่วยก่อให้เกิดผลประโยชน์ตามมา หมายความว่า การบริหารเป็นการปฏิบัติงานที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของฝ่ายการเมือง หากการบริหารดำเนินการตอบสนองนโยบายของฝ่ายการเมืองแล้ว การเมืองให้การสนับสนุนงบประมาณมากขึ้น จึงทำให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานทั้งในระบบบริหารและระบบปฏิบัติการ

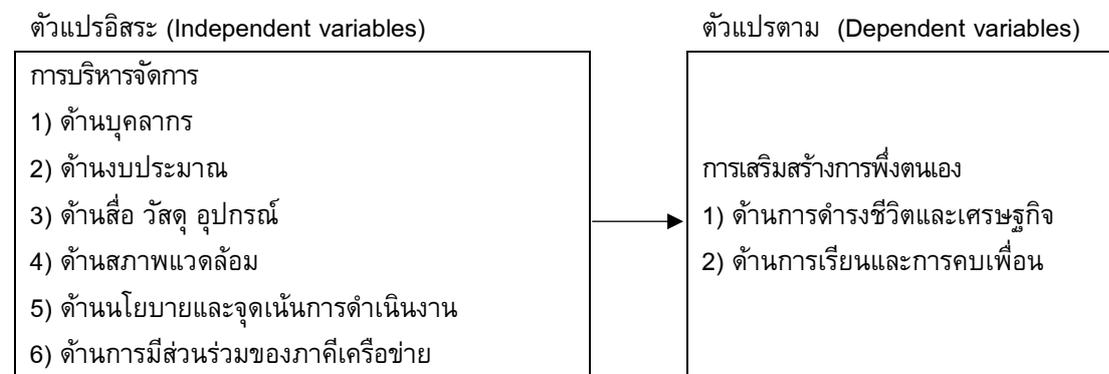
Blackburn (1994) การพึ่งตนเองตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า "Self-Reliance" ประกอบด้วยคำสำคัญ ได้แก่ "Self" และ "Reliance" คำว่า Self มีความหมายถึง ตน หรือบุคคล โดยให้ความน้ำหนักไปในเรื่องการกระทำของปัจเจกบุคคลเป็นหลัก Nosongo and Musungu (2009) ส่วนคำว่า Reliance มีความหมายถึง สถานะแห่งสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน เมื่อประมวลความหมายเข้าด้วยกัน Self-Reliance หมายถึง สถานะของบุคคลอันแสดงให้เห็นถึงการพึ่งตนเองในการดำรงชีวิต การพึ่งตนเองยังเป็นการสร้างภาพลักษณะในฐานะปัจเจกบุคคลที่มีแนวคิด แนวทางปฏิบัติเป็นของตนเอง ความพยายามที่ดำเนินแนวความคิดของตนให้เป็นความจริง รวมถึงการพัฒนาทักษะต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อให้สามารถบรรลุสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้ได้ Rector, Kubo, and Cohn (1987) การพึ่งตนเองหมายถึง ความสามารถในการดำรงตนได้อย่างอิสระมั่นคงสมบูรณ์ การพึ่งตนเองมีทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชน

ในส่วนของปัจเจกชนพึ่งตนเอง คือ การที่บุคคลสามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ อาทิ สามารถแยกตัวออกมาอยู่ห่างจากพ่อแม่ มีความมั่นคงในชีวิตสามารถเลี้ยงตนเองได้ สามารถตัดสินใจเรื่องสำคัญต่างๆ ได้ด้วยตนเองหรือสามารถขอคำแนะนำจากของผู้อื่นมาประกอบการตัดสินใจของตนเองได้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2550) ทั้งยังเป็นการแสดงออกหรือการกระทำของบุคคลด้วยความสามารถของตนเองให้สำเร็จ

สมมติฐานการวิจัย

การบริหารจัดการส่งผลต่อการเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศุนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่ง เป็นไปทางบวก

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การสำรวจ (Survey) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาการศึกษานอกระบบศุนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่ง โดยไม่ทราบขนาดของประชากรที่แน่ชัดและไม่ทราบสัดส่วนของประชากร กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ คือ นักศึกษาการศึกษานอกระบบศุนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่ง จำนวน 385 คน ได้มาโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ ทาร์โร ยามาเน (Taro Yamane, 1970: 607-610 อ้างถึงใน ในตะวัน กำหอม, 2559) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เกณฑ์การให้คะแนนแบบ Likert Scale 5 ระดับ การทดสอบความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) โดยรวมมีค่าตั้งแต่ .988 ขึ้นไปทุกด้าน ซึ่งถือว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้อธิบายข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ค่าสถิติโดยการวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) และการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสัมประสิทธิ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

การบริหารจัดการของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศุนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่งโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อันดับที่ 1 คือ ด้านสภาพแวดล้อม รองลงมาคือ ด้านบุคลากร และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารจัดการของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่ง : โดยภาพรวม (n = 385)

การจัดการศึกษา X_{total}	M	SD	ระดับการบริหาร	อันดับที่
1) ด้านบุคลากร	4.25	0.77	มาก	2
2) ด้านงบประมาณ	4.04	0.52	มาก	3
3) ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์	4.02	0.60	มาก	4
4) ด้านสภาพแวดล้อม	4.29	0.78	มาก	1
5) ด้านนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน	4.00	0.70	มาก	5
6) ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย	3.90	0.10	มาก	6
รวม	4.21	0.57	มาก	

การเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อันดับที่ 1 คือ ด้านการดำรงชีวิตและเศรษฐกิจ รองลงมาคือ ด้านการเรียนและการคบเพื่อน ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่ง : โดยภาพ (n = 385)

การเสริมสร้างการพึ่งตนเอง Y_{total}	M	SD	ระดับการปฏิบัติ	อันดับที่
1) ด้านการดำรงชีวิตและเศรษฐกิจ	3.65	0.46	มาก	1
2) ด้านการเรียนและการคบเพื่อน	3.59	0.34	มาก	2
รวม	3.64	0.48	มาก	

ความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการกับการเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่ง พบว่า การจัดการศึกษา ด้านบุคลากร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.747 ด้านงบประมาณ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.700 ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.686 ด้านสภาพแวดล้อม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.675 ด้านนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.613 และ ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.466 โดยมีความสัมพันธ์ต่อการเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่ง ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการกับการเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษา การศึกษานอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ แห่งหนึ่ง ด้วยวิธีการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression)

การจัดการศึกษา	B	Beta	t	Sig.
1) ด้านบุคลากร (X ₁)	.099	.198	5.349	.000
2) ด้านงบประมาณ (X ₂)	.052	.100	2.749	.000
3) ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ (X ₃)	.091	.204	6.564	.000
4) ด้านสภาพแวดล้อม (X ₄)	.102	.214	7.092	.000
5) ด้านนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน (X ₅)	.059	.109	4.012	.000
6) ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย (X ₆)	.108	.210	9.131	.000

R = 0.912, R² = 0.888, Adjusted R² = 0.825, SEE = 0.128, F = 269.078, Sig = 0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.00

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

- 1) การบริหารจัดการของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้แห่งหนึ่งโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรพร พนมเขต (2565) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยยาศัย สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่าระดับปัจจัยการส่งเสริมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชัย วิภาภรณ์ (2565) ที่ศึกษาปัจจัยการส่งเสริมการจัดการศึกษาต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักวิชาการพัฒนาชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการส่งเสริม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เช่นกัน
- 2) การเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้แห่งหนึ่ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลวพร สุกียามา (2560) ที่ศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับครู กศน.ตำบล ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมากเช่นกัน
- 3) การบริหารจัดการมีความความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้แห่งหนึ่ง ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรพร พนมเขต (2565) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยยาศัย สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยยาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาตามอัยยาศัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทอฝัน ธนโชติศิริกุล (2565) เรื่องการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสถานการณ์โควิด-19 กรณีศึกษา: เทศบาลตำบลหนองเรือ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการส่งเสริมการจัดการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักวิชาการพัฒนาชุมชน จังหวัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชัย วิภาภรณ์ (2565) ที่ศึกษาปัจจัยการส่งเสริมการจัดการศึกษาต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักวิชาการพัฒนาชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการส่งเสริมการจัดการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักวิชาการพัฒนาชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ผลการวิจัย สะท้อนให้เห็นว่า ควรมีการกำหนดโครงการ หรือกิจกรรม รวมถึงติดตามการใช้งบประมาณเพื่อการดำเนินงานการศึกษาตามอัยยาศัย นอกจากนี้ ต้องมีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมส่งเสริม สนับสนุน สถานศึกษาในด้าน

ขวัญกำลังใจแก่ผู้จัดการศึกษา หรือ ผู้เรียน หรือผู้รับบริการ อย่างไรก็ตาม ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษตามอรรถยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถยาศัยในจังหวัดอื่น และควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถยาศัยในจังหวัดอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถยาศัย พ.ศ.2551. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน.พุทธศักราช 2551. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จิราพร เซ็นหอม. (2562). รูปแบบการบริหารการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเอง ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในกรุงเทพมหานคร. การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ทอฝัน ธนโชติศิริกุล. (2565). การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสถานการณ์โควิด-19 กรณีศึกษา: เทศบาลตำบลหนองเรือ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ไนตะวัน กำหอม. (2559). การวิจัยทางการศึกษา เล่ม 1. มหาสารคาม: โรงพิมพ์ที่คอม.
- พัชรพร พนมเขต. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษตามอรรถยาศัย สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถยาศัยจังหวัดอุดรดิติตต์. คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิติตต์.
- พัชรพร พนมเขต, วจี ปัญญาไส และ พิมพกา ธรรมสิทธิ์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษตามอรรถยาศัย สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถยาศัยจังหวัดอุดรดิติตต์. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิติตต์.
- พิชญพร รุโจปการ. (2541). บทบาทของผู้ปกครองกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น. ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2557). ประมวลสาระชุดวิชานโยบายการวางแผน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หน่วยที่1-5. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รงค์ ประพันธ์พงศ์ . (2550). เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: เบลโล่การพิมพ์ .
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ ชาย สัญญาวิวัฒน์. (2550). การบริหารจัดการแนวพุทธ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด
- อภิชัย วิภากรณ์. (2565). ปัจจัยการส่งเสริมการจัดการศึกษาต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักวิชาการพัฒนาชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, วิทยาลัยทองสุข
- Blackburn, S. (1994). *The Oxford Dictionary of Philosophy*. Harmandsworth: Penguin Book.
- Doyle, P. (2001). Building value-based branding strategies. *Journal of Strategic Marketing*, 9(4), 255-265
- Farahani, M. F., Mirzamohamadi, M. H., & Noroozi, N. (2014). The study of features of informal education in postmodernism. *Procedia-Social and Behavioural Sciences*, 136, 559 -563.
- Gulick, L., & Urwick, L. (1937). *Papers on the Science of Administration*. New York: Institute of Public Administration.

- Mahoney, P., Williams, L. M., & West, C. M. (2001). Violence against Women by Intimate Relationship Partners. In C. M. Renetti, J. J. Edleson, & R. M. K. Bergen (Eds.), *Sourcebook on Violence against Women* (pp. 143-178). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Nasongo JW (1997). "A Philosophical examination of views on education for Africa". Unpublished MED Thesis. Nairobi: Kenyatta University
- Rector, T.S., Kubo, S.H. and Cohn, J.N. (1987) Patient's self-assessment of their congestive heart failure: Content, reliability and validity of a new measure: The Minnesota living with heart failure questionnaire. *Heart Failure*, 3, 198-219.
- Sergiovanni, T. (1984). Leadership and Excellence in Schooling. *Educational Leadership*, 41, 4-13.
- Simon, H. A. (1947). *Administrative Behavior: A Study of Decision-Making Processes in Administrative Organization*. New York: Macmillan.

Data Availability Statement: The raw data supporting the conclusions of this article will be made available by the authors, without undue reservation.

Conflicts of Interest: The authors declare that the research was conducted in the absence of any commercial or financial relationships that could be construed as a potential conflict of interest.

Publisher's Note: All claims expressed in this article are solely those of the authors and do not necessarily represent those of their affiliated organizations, or those of the publisher, the editors and the reviewers. Any product that may be evaluated in this article, or claim that may be made by its manufacturer, is not guaranteed or endorsed by the publisher.

Copyright: © 2025 by the authors. This is a fully open-access article distributed under the terms of the Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).